

som meget bestemt ville hævde, at det kommer ikke Kommissionen og Lovgivningen ved, at det er et privat Anliggende, hvorledes de ville ordne Boligforholdene for deres Tjenestefolk, men nogen synderlig Tilslutning ville de ikke faa. Vi ville her kunne lovgive, tror jeg, i Bevidstheden om, at der i de fleste Befolkingskredse alligevel er en Følelse af, hvor slette Forholdene ere.

Nu, da jeg beskæftiger mig med Boligspørgsmaalet, vil jeg gerne afslutte mine Bemærkninger om denne Sag med det samme for ikke senere at komme tilbage til det Spørgsmaal. For mig har det staaet saaledes og staaer fremdeles saaledes, at Spørgsmaalet om Boligen er af fundamental Natur, at intet er vigtigere end at lovgive paa dette Omraade, og jeg vil udtale Ønsket om, at den højtærede Justitsminister, ikke alene hvis det lykkes ham at føre dette Lovforslag igennem, men ogsaa hvis det ikke maatte lykkes ham, da til næste Samling faar udarbejdet et Lovforslag, som tager Sigte paa Beskyttelse af Landarbejderne og Lejehusmændene og den store Skare af Arbejdere ude omkring paa Landet, som ikke komme ind under denne Lov; thi her raader ganske skandaløse Forhold. Efter min Opfattelse er det de slette og elendige Boliger, der ere blevne budte mangt et Tjenestetyende, som have drevet ham paa Flugt fra Landet ind til Byerne. I mange Tilfælde har det ikke været ham ganske klart, hvorfor han vilde bort fra Landet, men havde han kunnet gøre sig det fuldstændig klart og tænkt over Tingene, vilde Tanken føre ham tilbage til Karlekammeret, det smudsige, grimme Rum, hvor han maatte være i sin Eritid, og hvor han skulde sove. I Virkeligheden er det umuligt for nogen i Ord eller i Skrift at skildre disse ganske uanstændige og utilbørlige Boligforhold, som have været raadende og endnu den Dag i Dag raade rundt omkring paa mange Gaarde, og det staaer for mig saaledes, at Grunden til, at mange Fattigfolk, f. Eks. i København og ude omkring i vore Provinsbyer, tage til Takke med ganske uanstændige Lejligheder og Boligrum, er den, næst efter at de ikke have Raad til at leje bedre Boliger, at de som Børn og Tjenestefolk ere blevne vænnede af med at stille Krav i saa Henseende. De Mennesker kunne ikke stille Krav, de ere ikke vant til det, fordi de som Børn og unge Mennesker have befundet sig under saadanne Forhold, at deres Følelse paa dette Omraade er bleven sløvet, deres Renlighedssans er aldrig bleven

skærpet, ja, den er ikke en Gang bleven vakt. Jeg er overbevist om, at det, at vi gennemføre en Lovgivning, der kræver gode og tidssvarende Boligforhold for Tjenestefolkene, vil vække Renlighedssansen; det vil øge de smaa og fattiges menneskelige Krav, det vil tvinge dem til at stille Krav til Boligen, ogsaa naar de gifte sig, naar de flytte ind og danne egen Husstand. De ville lære at stille Krav, som de ikke stille nu. Der er dernæst en hel anden Side af denne Sag, som maaske ikke er mindre betydningsfuld, og det er den, at idet vi fra Lovgivningens Side stille meget betydelige Krav til Boligen, modvirke vi megen Sygdom, megen Tuberkulose. Der blev for nogen Tid tilbage af et andet æret Medlem i denne Sal, jeg tror, det var det ærede Medlem fra Esbjerg (Slebsager), nævnt, hvilke Summer der gaar med til Bekæmpelse af Tuberkulosen, og han medregnede Udgiften dertil til de sociale Udgifter, til de Udgifter, der bleve ydede til de smaa og fattige, og for hvilke Penge Underklasserne skulde være Regeringen og Rigsdagen taknemmelige. Jeg sagde allerede da et Par Ord til det ærede Medlem til Imødegaelse, og jeg vil her sige, at mange af de Udgifter, som Staten og Kommunen have maattet udrede til Bekæmpelse af Tuberkulosen, skyldes de ganske skandaløse Karle- og Pige kamre og de elendige Boligforhold, der bydes en stor Del af Landets Arbejdere og Lejehusmænd. Naar Ret skulde være, burde egentlig alle de Husbonde, enten det nu er Herremænd eller Bønder, som have budt deres Folk saa daarlige og elendige Boligforhold, alene komme til at betale de Udgifter, der være en Følge af, at deres Folk havde boet under de slette Forhold. Hvis vi gennemføre en Lov, som stiller meget betydelige Krav til Boligen, til dens Hensigtsmæssighed, til dens Hygiejne, er der ingen Tvivl om, at de Udgifter, som vi ellers have at udrede til Sygdommes Bekæmpelse, derunder Tuberkulosen, i Aarenes Løb betydeligt ville blive forringede.

I det Lovforslag, der foreligger her, stilles der ikke alene Krav med Hensyn til Indrettelsen af Kamre i nye Ejendomme, men der stilles Paabud om Reformen ogsaa af de gamle. De Forslag, der foreligger her i dette Lovforslag, ere mig ikke vidtgaende nok, og jeg ønsker her at fremhæve, at det, der foreligger, er i nogen Grad et Kompromis. Jeg og flere andre Medlemmer af Kommissionen have ønsket, at Karlekammeret ubetinget skulde ligge isoleret fra Stalden; det er os ikke nok eller har ikke været os